

Intermedia International e-Journal, Fall - December - 2018 5(9)

*DOI NO: 10.21645/intermedia.2018.54

*Submit Date: 16.09.2018

*Acceptance Date: 17.12.2018

*ISSN: 2149-3669

DOĞAYA KARŞI TEKNOLOJİ: AVATAR FİLMİNİN TEKNOLOJİK BELİRLENİMCİLİK BAĞLAMINDA ANALİZİ

Technology Versus Nature: Analysis of Avatar Movie In The Context of Technological Determinism

Dr. Öğr. Üyesi Abdulsamet GÜNEK¹

Muş Alparslan Üniversitesi, İletişim Fakültesi

Gazetecilik Bölümü

Muş

ORCID: 0000-0003-3277-9453

ÖZ

Görsel ve kurgusal bir sanat olan sinema kendi imkânları içinde doğayı yeniden ve farklı boyutlarıyla üretirek izleyiciye sunmaktadır. Bu sunuş tarzının en iyi örneklerinden biri de Avatar (2009) filmidir. Avatar filmi kullandığı özel efektler, taşıdığı politik ve dini temalar bakımından bir kült film olarak nitelenebilir. Sinemanın teknik imkanları ve teorilerinden faydalanan yönetmen mekanların kurgulanışı, sahneler, söylemler ve efektler üzerinden insan zihnine ulaşarak sinema üzerinden insan doğa ilişkisi üzerine seyircide bir deneyim oluşturmayı amaçlamıştır. Çalışma insanın doğayla ilişkisini/iletişimini, bu ilişkiyi şekillendiren düşünsel ve pratik altyapıyı Avatar filmi üzerinden analiz etmektedir. Bu amaçla insanın doğa tasavvurundaki tarihsel dönüşüm ele alınmış, ayrıca insanın doğayı algılama ve onunla iletişime geçme biçiminde teknolojinin yerini vurgulamak amacıyla teknoloji yoğunluklu ve bağımlısı insan ile teknoloji yoksunu Na'vi halkının doğa ile iletişimlerinin karşılaştırması sunulmuştur. Çalışmada filmin mekan kurgusu ile filmde kullanılan temalardaki kültürel ve inançsal etkiler irdelenmiştir. İnsanların ve Na'vilerin iletişim süreçleri 'iletişime geçme biçimleri', 'iletişimde kullanılan araçlar' ve 'referans çerçevesi' kategorileri esas alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avatar Filmi, İnsan Doğa İletişimi, Teknolojik Belirlenimcilik, Araç mesajdır, Doğa Tasavvuru

Extended Abstract: The cinema, which is a visual and fictional art, presents the nature to its audience by reproducing nature and producing it in different dimensions. One of the best examples of this presentation style is the film Avatar (2009). The Avatar film can be considered a cult film in terms of the special effects it uses, and the political and religious themes it carries. Using the technical possibilities and theories of cinema, the director aims to create an experience in the audience about the relationship between human nature and cinema by reaching the human mind through scenes, discourses and effects.

This study analyses the relationship / communication between men and nature, and the intellectual and practical infrastructure that shapes this relationship through the Avatar film. To this end, the historical transformation of men's imagination of nature is discussed. In addition, in order to emphasize the role of technology in men's perception of nature and communication with it, a comparison of communication with nature of technology intensive and addict human and technology-deprived Na'vi people has been presented. In this study, cultural and religious effects of themes used in the film and the venue setting of the film are examined.

¹ sgunek@gmail.com

The communication processes of people and the Na'vis are examined on the basis of 'forms of communicating, 'tools used in communication' and 'reference frames.

Findings of the study: The director, who utilises the technical facilities and theories of cinema, aims to create an experience in the audience on the nature human relationship through cinema by reaching the human mind via scenes, discourses and effects.

Humanity's orientation to nature has been influenced by its religious and cultural stance; it has been shaped and transformed due to technological and political developments. The alteration in these phenomena has also forced man's nature orientation and perception to change. A transition from the human existing in a nature to a human dominating the nature, from an alive and holistic nature to a mechanical passive nature has been experienced.

It is seen that two basic factors determine the orientation styles of human beings and Na'vis to nature. The first of these is the intellectual and practical meaning they attribute to nature and the second is the way they communicate with nature. The intellectual substructure of mankind's orientation to nature is capitalist and has an understanding of consuming it. This understanding is also a consequence of the transformation of vital practices of men and their orientation towards nature during the historical process. The way the Na'vis turn towards nature is in the form of benefiting from it and being together with nature as a vital area. For Na'vis, the practical and intellectual ground of orienting to nature is fixed; it cannot change within the historical process. Because Na'vis are not positioned as a tool making animals. Na'vis, like primitive people, tend to benefit from and co-exist with the nature.

The second factor that determines the human orientation towards nature is communication through technology. Man, as a tool making animal, uses technology to communicate with the environment. Under the decisive influence of technology, men do not communicate with their true addressees the Na'vis- and nature, but with technological tools on this communication platform. In this respect, people are faced with the inability to comprehend the communication and relationship platform on the planet Pandora with their own reference frame, and inability to respond to this world in a symbolic platform. Human has the problem of perceiving, interpreting, comprehending and explaining the existing world without technological communication tools. Therefore, as Boudrillard defines a manifestation of the quest to get rid of the anxiety of the human being in the face of the natural world: instead of the natural world (of the Planet Pandora), humans are in the quest of a controllable universe which they, themselves, created by technological plots (Boudrillard, 2008).

The Pandora Planet, as a natural but flawless bio system, and the primitive and technology-deprived Na'vis stand against technology-equipped human. In this context, while human beings are exposed to the mediating and decisive effect of technology in communication with their environment, Na'vis conduct a direct, unmediated and deep communication process. The existence style of Na'vis, as McLuhan'ın (2012) describes, is the opposite of 'participating in and depending on the technological environment;' it is 'participating in and depending on the natural world.' In a reverse reading, they will have to participate into and depend on a world which, in fact, does not belong to them on a technology overloaded, invaded Pandora Planet because this nature is now a different world as Postman (2012) highlights in his book the Technopoly.

Key Words: *Avatar Movie, Technological Determinism, The Medium is the message, Technopoly*

Giriş

Doğa bütün canlılar gibi insana da yaşamsal bir alan açar. İnsan bir doğanın içinde kendi hayatını sürdürür ve yine o doğayı şekillendirmeye çalışır. İnsanın zihni melekeleri, teknolojik olanakları ve bilgisi arttıkça doğayı anlamlandırma ve kendini doğa içinde konumlandırma biçimi de dönüşüme uğramıştır. İnsan doğayla birlikte ve onun bir parçası olarak var olmaktan, doğaya egemen olma arzusuna yönelmiştir. Fiziki doğaya yönelik egemenlik arayışı insanın içindeki doğaya egemen olma arzusunun da bir tezahürü olarak okunabilir. Horkheimer'e göre (2005: 120), "insan türü, bağımsızlaşma süreci içinde, içinde yaşadığı dünyanın yazgısını paylaşır. Doğa üzerindeki egemenlik, insan üzerindeki egemenliği getirir. Her özne sadece dışsal doğanın (gerek insanın fiziksel varlığının,

gerekse insanın dışındaki doğanın) köleleştirilmesine katılmakla kalmaz, bunu yapabilmek için egemenlik içselleştirilir”.

İnsanın doğayı şekillendirme ve ona egemen olma arzusu birey ve toplumların doğa tasavvuru ve yaşam biçimlerine göre şekillenmiştir. Doğaya yönelik algılar bilimsel ve teknolojik gelişmelere koşut olarak değişime uğramıştır. Yaşamak için ‘doğayla mücadele eden, ona uyum sağlayan’ ilkel insandan, teknoloji aracılığıyla ‘doğayı tüketen’ insana bir geçiş yaşanmıştır. Seri üretimin ve seri tüketimin egemenliği altında yeni yaşam alışkanlıkları ve değerleri oluşturulmuştur. Teknoloji bu anlamda, Konrad Ott'un da belirttiği gibi, "kendi içinde anlamı olmayan, ama direnen doğanın bize bolca vermediği şeyleri ondan almamıza yarayan bir kaldıraç düzeneği" olmuştur (Aysevener, 2003: 65).

İnsanın doğaya egemen olma arzusu onu aynı zamanda hem kendine hem de doğaya yabancılaştırmıştır. Bu egemenlik sürecinin en önemli aygıtı ise teknoloji olmuştur. Teknoloji aracılığıyla doğa şartlarını aşmayı, ona egemen olup sömürmeyi hedefleyen insan, kullandığı teknolojinin dolaylı olarak edilgenine dönüşmüştür. Bu durumun bir sonucu olarak insan doğayla ilişkisini sorgulamaya başlamıştır. Bu sorgulama biçiminin en önemli araçlarından biri de sinemadır. Görsel ve kurmaca bir sanat olan sinema kendi imkânları içinde doğayı yeniden ve farklı boyutlarıyla üretmekte ve izleyiciye sunmaktadır. Bu sunuş tarzının en iyi örneklerinden biri de yönetmenliğini James Cameron'un yaptığı Avatar (2009) filmidir. Filmde dünya dışındaki fantastik bir gezegenin insanoğlu tarafından sömürülme girişimi ve gezegenin gerçek sahipleri olan Na'vi ırkı tarafından korunmasına yönelik mücadele anlatılmaktadır. Film, insanoğlunun doğa ile iletişimine kültürel ve politik bir perspektifi esas alarak eleştirel bir bağlamda yaklaşmaktadır. Fantastik bir doğayla canlıların doğrudan, derinlikli iletişimi ele alınmaktadır. Film bu bağlamda Nail Postman (2012) ve Marshall McLuhan'ın (2012) teknolojik belirlenmezlik ve iletişimde aracın belirleyiciliği tezine önemli göndermeler yapmaktadır. McLuhan'a (2012) göre insanlar dünyaya uzattıkları veya yaydıkları bütün araçları, -yollardan saatlere, giyimden baskıya, radyoya ve televizyona kadar- tek tek gözden geçirir. İletişim bizzat biçimin sağladığı imkan yüzünden içinde bir mesaj taşımaktadır. Bu durumda da araçların içeriği önemli olmaktadır. Araçların taşıdığı içerik o aracın nasıl bir mesaja yöneldiğini de belirlemektedir. Ona göre her yeni araç bir önceki teknolojik gelişmeye (içeriğe) tekabül eden bir araçtır. Televizyonun içeriği sinema, sinemanın içeriği yazılı metinlerdir.

1. Edilgen ve Mekanik Doğa Anlayışı

Latince natura, Grekçe physis-phsis, Arapça tab'at: klasik doğa tasavvurunda bir ilkeyi, bir prensibi, kök veya kaynağı ifade eder. Physis sözcüğünün asıl anlamı dölleme, filiz verme, doğma anlamına gelen phy kökünden gelir ve organik gelişme sürecine işaret eder (Aslan, 2011: 13). Doğa insanoğlu tarafından bir yaşam alanı, yaşamın kaynağı olarak algılanmaktadır. İnsanın dış dünyayla, çevresiyle, tabiatla kurduğu ilişki onun gerçekliği algılama ve yorumlama ilişkisiyle örtüşmektedir. İnsanın gerçeklikle kurduğu ilişki tarzlarını; felsefi sezgi, bilimsel/rasyonel kurgu, dini duyuş ve idrak ile estetik haz olarak dört ana başlık altında toplayabiliriz (Aslan, 2011: 13). Bütün bu duyuş biçimleri birbiriyle ilişkili dört katmanı ifade etmektedir. İnsan doğaya yönelik tasavvurunda bu dört ilişki tarzını da kullanmaktadır. İnsanın doğayı algılama biçimi ile onu yansıtırma biçimi ise her zaman koşut bir şekilde gerçekleşmez. Çünkü doğanın doğru yansıtılması son derece güçtür ve ancak uzun bir deneyler sürecinden sonra gerçekleştirilebilir. İlk insan için doğa güçleri yabancı, gizemli, olağanüstü niteliktedir. İnsanoğlu tüm uygar kavimlerin geçtikleri bir evrede bu güçleri cisimleştirme yoluyla kendine benzetir ve özümser (Teber, 2013: 241). Doğanın da bir parçası olduğu evren cisimleştirilerek anlatılmaya çalışılmıştır. Stanley Jaki'nin Collingwood'dan esinlenerek geliştirdiği üçlü tasnif şöyledir: Organizma olarak evren (Aristoteles), mekanizma olarak evren (Newton), sayıların formu (pattern) olarak evren (Jaki'den aktaran Arslan, 2011: 25). Bilim adamlarının doğayı anlamlandırmak amacıyla geliştirdikleri yaklaşımların yanında doğa tasavvuru din ve kültüre bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir. Yunan doğa bilimi, doğa dünyasını akılla dolu ve devinimler halindeki cisimler dünyası olarak görmekteydi. Yunan doğa bilimi doğanın yalnızca ruhu ya da kendine özgü yaşamı bulunan koca bir hayvan olmayıp kendine özgü bir akli bulunan, akıllı bir hayvan olduğuna inanmaktadır (Doğan, 2005: 11).

İslam anlayışında ise insanın tabiatla kurduğu ilişki iki yönlü bir ilişkidir. Bu bağlamda canlı ve şuurlu varlıklar âleminin bir parçası olan insan bu âlemin etkilenen ve etkileyen bir parçasından ibarettir (Yücer ve Yılmaz, 2012: 327). İslam toplumu kendi dünya görüşünü Kur'ani bilgiler ve Nebvî ölçülere göre belirler.

Dolayısıyla onun çevre ile olan ilişkilerini de yine bu iki esas belirler. Buna göre kainat, onu var eden Allah'ın varlık ve kudretinin delili olarak yaratılmıştır (Özcan, 2016: 1).

Batılı düşünce geleneğinde 17.yüzyıl bilim devrimiyle yaşanan köklü dönüşüm sonrasında doğa mekanik, bilim determinist, felsefe ise pozitivist bir karakter kazanmıştır. Kadim düşüncenin canlı, organik kutsal tabiat tasavvuru, yerini mekanik saat gibi kusursuz işleyen mekanik bir makine-evrene bırakmıştır (Arslan, 2011: 14). Bu kırılma noktasının Modern Çağın 'doğaya egemen olmak' düşüncesi içinde geliştiğini yadsıyamayız. Modern gelenek, bilimsel ve teknik bilgisiyle doğayı kontrol etmeye ve ona egemen olmaya çalışmış ama sonunda, ne yazık ki kendisi, yaratmış olduğu Frankeistein'in kontrolüne girmiştir. Bir zamanlar, Condorcet'nin, insanın ilerlemesinin ve özgürleşmesinin tek yolu olarak gösterdiği bilim ve teknoloji, onu özgürleştirmek yerine köleleştirmiştir (Aysevener, 2003: 69). Bu değişimin toplumsal, politik ve teknolojik gelişimden bağımsız bir şekilde ilerlediğini söylemek mümkün değildir. Toplumsal ayrımlar, sınıflaşmalar ile birlikte, bilinçte içerik ve biçim bakımından değişmiş, başkalaşmıştır. İşbölümünün artışı, kol ve kafa emeğinin birbirinden ayrılması, bilincin gelişimini, değişimini hızlandırmıştır. Toplumsal genel olarak yeni ve farklı bir bakış açısı ortaya koymak zorunda kalmıştır (Teber, 2009:241). Karşılıklı etki ilişkisi bulunan teknoloji ve kültür doğaya yönelik yaklaşımları da dönüştürmüştür. Bu etkinin bir sonucu olarak doğa kültürü değişmiş ve tüketimci bir anlayış ortaya çıkmıştır. Baylan'a göre (2010):

"Toplumları yönlendiren hâkim siyasi ve dini özellikler dikkate alındığında, hiyerarşici ve kadercı dünya görüşlerinin çevre sorunlarının ortaya çıkmasında önemli rol oynadıkları açıkça görülmektedir. Doğanın da toplumsal sınıflar gibi, kontrol edilebilir ve yönetilebilir olduğu düşüncesinin hâkim olduğu, hiyerarşici görüşteki toplumlar ve karar üreticileri, doğaya karşı yıkıcı ve tahrip edici tutumlarını değiştirmekte zorlanmaktadır. Karşı karşıya kalınan sorunlara çözüm olarak geliştiren en güncel ve oldukça geniş kabul gören yaklaşım ise "sürdürülebilirliktir". Hedef, doğayı, yine bir biçimde denetim ve kontrol altında tutarak, "sonsuz" kadar yararlanabilmektir." (Baylan, 2010: 72).

İnsanoğlunun doğaya yönelimi dini ve kültürel duruşundan etkilenerek, teknolojik ve politik gelişmelere bağlı olarak şekillenmiş ve dönüşüme uğramıştır. Bu olgulardaki değişim insanın doğaya yönelimini ve algılama biçimini de zorunlu olarak değiştirmiştir. Bir doğanın içinde var olan insandan doğaya egemen olan insana, canlı ve bütüncül doğadan mekanik edilgen doğaya geçiş yaşanmıştır.

2. İnsanın Doğayla İletişimi

İnsanın doğayla iletişimi ve doğanın insan iletişimi üzerindeki etkisi birbiriyle ilişkili ve birbirini karşılıklı etkileyen bir süreci ifade etmektedir. İletişimi insani ilişkilerin yürütülme biçimi, kültürel bir form olarak da tanımlamak mümkündür. Bu bağlamda insanın her türlü iletişimini dolaylı olarak onun çevreyle iletişimi ve onu biçimlendirme tarzı olarak da okuyabiliriz. Bu etkileşimsel döngüde insan tarafından doğal yaşamın bir parçası haline getirilmiş, dönüştürülmüş çevrenin, mekânın, mimari yapıların insan iletişimi üzerine etkileri olduğu görülmektedir. Eriş (2001: 323) Bu etkiyi birkaç düzeyde ele almaktadır:

"Birincisi, İnsan yaşadığı çevreyi düzenleme eğilimindedir. Bu yüzden, çevre aynı zamanda insanın doğaya karşı yaptığı bir üretdir. İkincisi, insan kültürün bir parçasıdır. Yaşanan çağın kültürel, toplumsal dokusu çevrenin bir göstergesi gibi değerlendirilmesi ve özümlemesiyle de edinilebilir. Üçüncüsü, çevre ve mekân insanlar tarafından bilinçli olarak üretilmektedir. Bazen de bu bilinç toplumun üzerindeki bir tahakkümün oluşturduğu ve sunduğu bir bilinç türü olabilmekte, çevre ve mekân bu tahakkümün topluma gönderdiği iletilerin birer göstergesi haline gelebilmektedir"

Richard Sennett, Taş ve Beden (2011) kitabında antik çağdan modern topluma insanın çevresel etkileşimini beden ile mekan ilişkisi, mekandaki duygusal yoksunluk açısından ele almaktadır. Sennett'e göre, kent mekanlarının kurgusu yalnızca ideal bir yaşam alanı oluşturmanın ötesinde simgesel ve politik göndermeler de içermektedir. 16. Yüzyılda Venedik'te Yahudiler şehrin diğer bölgelerinden tecrit edilmiş şekilde gettolarda yaşamışlardır. Bunu dinsel ve kültürel bir aidiyet olarak Yahudilere dokunma korkusu ve onlardan soyutlanma biçimi olarak da algılayabiliriz. 19.yüzyıl Paris'i ise insan bedeninin devinimleri, atar ve toplardamarlar esas alınarak yeniden inşa edilmiştir (Sennett, 2011). Bu bağlamda kent mekânlarının bir bütün olarak kent kurgusu etrafında organize (Erdönmez ve Akı, 2005) edildiğini söylemek mümkündür.

Ancak Modern kent kurgusu çevre ile insanı bütüncül bir şekilde ele alan, insan ve çevreyi birbirini tamamlayan iki unsur olarak görmemektedir. Bu kurguda çevre ile insanın etkileşiminden daha ziyade çevre birçok gönderenle donatılmıştır. İnsanı pasifleştiren bu etkiyi tek yönlü bir iletişim düzlemi içinde okumak mümkündür. Sennet'e göre modern toplumun coğrafyası içinde seyretmek çok az fiziksel çaba ve dolayısıyla kendini verme gerektirir:

"Aslında yollar, düzenleştirilip düzenli bir hale sokuldukça, yolcunun hareket etmek için sokaktaki insanları ve binaları hesaba katma gereği de azalır, karmaşıklığı gittikçe azalan bir ortamda ufak hareketler yapması yeterlidir. Nitekim yeni coğrafya kitle iletişim araçlarını da pekiştirir. Televizyon seyircisi gibi gezgin de, dünyayı uyuşturucu biçimde deneyimler; mekânın içindeki hassasiyetini yitirmiş olan beden, parçalı ve süresiz bir kent coğrafyası içine yerleştirilmiş hedeflere doğru pasif bir biçimde hareket eder" (Sennet, 2001: 13).

3. Sinemada Mekân Tasarımı

Filmsel anlatının içeriğini aktaran, onu anlamlı kılan ilk şey görüntüdür. Görüntünün özünde var olan, kendi içinde, kendiliğinden olan, gözümüzün gördüğü "şeyler", "nesnelere", "karakterler" bu içeriği oluşturur. Ancak görüntüdeki "nesne", "şey" dünyadaki tıpatıp benzeri değil, onun bir yansıması, bir tahayyül, bir temsildir (Uzunali, 2015: 5). Bu bağlamda görüntü bir anlam yaratma aracı olarak kullanılmaktadır. Bu anlam yönetmenin kişisel, sosyo-politik ve kültürel konumundan bağımsız değildir. Mekân tasarımı yönetmenin belli mekânlarla ve bunların kültürel anlamlarıyla olan yakınlığını gösteren ve bunlara dönük tutuma açıklık getiren olaylar ve eylemlerin ötesindeki unsurların varlığına (söyleme) refere etmektedir (Sözen, 2005: 129).

Sinema zaman ve mekânla var olabilen bir sanatsal yapıttır. Dolayısıyla sinemanın varoluşsal alanı bir mekâna bağlıdır. Mekân sinemanın anlam aktarma aracıdır. Anlam bir mekânın içinde var edilebilir ve insan kendini mekândan bağımsız olarak var olamaz. Foucault'a göre şimdiki çağ her şeyden önce bir mekân çağıdır. Mekân zenginlik, üretkenlik, yaşam diyalektiğidir (Foucault'tan aktaran Ritzer, 2012: 168). Mekânın 'tasarımlanan mekân' ve 'yaşanan mekân' olmak üzere iki yönü vardır. 'Yaşanan mekân' sinema ve mimarlığın ara kesitindedir. Sinema ve mimarlık, 'deneyim' odaklı sanatlar olmalarıyla mekansallığın en yoğun aktarıldığı sanat ürünlerini üretirler. Sinema, görsel imgeler sunarak mekansallığını ortaya koyar (Beşışık, 2013: 109). Sinemanın kurgusal mekânı gerçeklikle ne bütünüyle örtüşük ne de bütünüyle gerçeklikten uzaktır. Kendi teknik imkânları içinde kurgulanmış mekân, çoğu zaman çıplak bir gözün anlık olarak yakalayamadığı kurgusal gerçekliği bize sunar. Bunu da sinemanın kendi imkânları içinde yapar. Örneğin çerçeveleme tekniğiyle ortaya konan bir sahnede kurgulanan mekân, kameranın bakış açısıyla ikincil bir üretimden geçerek kurgusal mekâna anlam derinliği katar.

Sinema, mekânlara anlamlar yükler ve filmde mekânsal imgeler anlamın katalizatörü olarak görev yapmasını sağlarlar (Beşışık, 2013: 110). Filmler kurguladıkları mekânlarla bir taraftan insanın duyarına hitap ederken, diğer yanda da insanın akli sürecine hitap etme eğilimindedirler. İlk dönem sinema kuramcılarında olan Münsterberg, sinema ile tiyatroyu kıyaslamasında, Filmin fiziksel gerçeğe bir tiyatro oyunundan çok daha uzakta durduğunu söylemektedir. Ona göre, film fiziksel gerçekliğe uzak olmasından dolayı bireyin akli sürecine daha yakındır (İri, 2011: 2). Filmler, Flashbacklar, flashforwardlar, rüyalar ve hatıralar düşüncelerimizin çizgisel olmayan doğasını sunabilmekteydiler. Münsterberg müzik duymanın, resim görmenin sanatıysa film de insan beyninin sanatıdır demiştir (Butler'den aktaran İri, 2011: 2)

4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı insanın doğayla ilişkisini/iletişimini, bu ilişkiyi şekillendiren düşünsel ve pratik altyapıyı Avatar filmi üzerinden analiz etmektir. Bu amaçla insanın doğa tasavvurundaki tarihsel dönüşüm ele alınmış, ayrıca insanın doğayı algılama ve onunla iletişime geçme biçiminde teknolojinin yerini vurgulamak amacıyla teknoloji yoğunluklu ve bağımlı insan ile teknoloji yoksunu, doğal yaşam içindeki Na'vilerin doğa ile iletişimlerinin bir karşılaştırılması sunulmuştur. İnsan-doğa, Navi'ler-doğa arasındaki iletişim/ilişki biçimi teknolojik belirlenimcilik ve Marshall McLuhan'ın 'araç mesajdır/ ortam mesajdır' yaklaşımı esas alınarak irdelenmiştir. İnsanoğlu ve Na'vilerin iletişim süreçleri 'iletişime geçme biçimleri', 'iletişimde kullanılan araçlar' ve 'referans çerçeveleri' açısından kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında literatür taramasından faydalanılmıştır.

Filmin Öyküsü: İnsanoğlu, 2129 yılında ilk kez Dünya dışında yaşanacak bir yer keşfeder ve dünyaya beş ışık yılı uzaklıkta bir gezegenin uydularından biri olan Pandora'ya çıkarma yapar. Burada kendilerine Na'vi adını veren, insandan daha büyük ve güçlü, mavi derili zeki canlılar yaşamaktadır. Kabile dönemini yaşayan bu canlıların madenlerini sömürmeye başlayan insanoğlu, ayrıca onların DNA'sı ile insan DNA'sını melezleştirip yeni bir canlı yaratır. "Avatar bedeni" denilen bu canlılardan olan filmin kahramanı gezegendeki Navi'lerin prensesine aşık olur. Onlarla kaynaşır, önderlik ederek askeri güçle madenlerin gasledilmesine karşı mücadele verir.

5. Bulgular

5.1. Mekân Kurgusu ve Düşünsel Temalar

Yönetmen James Cameron'ın Avatar filmi (2009), görsel efektlerle güçlendirilmiş, üç boyutlu dijital teknolojiye dayanan fantastik bir bilim kurgudur. Film bir sistem eleştirisi olmasının yanında militarizm, kapitalizm, çevrecilik ve cinsiyetçilik gibi kimi temalara yönelik güçlü mesajlar içermektedir. Avatar filmi yalnızca güçlü efektlerin kullanıldığı teknolojik bir film değil, aynı zamanda dini ve politik temalar barındıran bir kült filmidir.

Filmde ele alınan en önemli temalar doğa-insan ilişkisi, emperyalizm, Amerikan müdahaleciliği, militarizm, cinsiyetçilik ve din temalarıdır. Çeliker ve Aksoy (2013) Avatar Filmini ekonomi politik bir bağlamda ele alan çalışmalarında "kullanılan mekânlar", "savaş sahneleri", "kahraman kullanımı", "iyi ve kötü karakterler", "karakterlerin ırkı" ve "karakterlerin cinsiyeti" bağlamına yaptıkları analizleri sonucunda filmin anti emperyalist bir görüntü altında emperyalizmin ve egemen söylemin yeniden üretimini ortaya koyduğunu iddia etmektedirler.

Filmin gösterime girdiği dönemde yayınlanan "Avatar" adlı kitapta başta filmin ana mekânı olan Pandora gezegeni olmak üzere, filmde yer verilen canlılar, bitki örtüsü, Na'vi dili gibi birçok ayrıntıya kapsamlı bir biçimde yer verilmektedir. "Astronomi ve Jeoloji", "Na'vi Fizyolojisi ve Kültürü", "Pandora'nın Faunası", "Pandora'nın Florası" ve "Pandora'daki İnsan Teknolojisi" gibi beş ana bölümde film kapsamında yaratılan sanal dünya ve bu bağlamdaki tasarımlar detaylı bir biçimde, resimlerle aktarılmaktadır (Wilhelm'den aktaran Ormanlı, 2010: 104). Böylece Avatar'da tasarım ve teknoloji olgularının ön plana çıktığı bir kez daha görülmektedir. (Ormanlı, 2010:104).

Avatar filmini Paganizmin doğa inancının postmodern bir yorumu olarak okuyabiliriz. Bununla birlikte filmde birçok inanç ve kültürün bir karışımını görmek mümkündür. Örneğin Hinduizm'in güçlü tanrısı Na'vi'ler gibi mavidir. Animizm'de Na'vi'ler Amerikan yerlilerini ve diğer ilkel kabileleri yansıtmaktadır. Yahudiler Navi sözcüğünü İbranicede peygamber anlamında kullanmaktadır. Hristiyanlık ve Novel hikâyelerinde filmin kahramanı Jake'in yolculuğu kurtarıcı bir yolculuk olarak anlatılmaktadır. Gaia teorisinde, dini çevrecilik, Panteizm ve Pagan inanışlarda ise hayata ait her şeyin kaynağı olarak Pandora gezegenindeki kutsal ağacının kullanıldığını görebiliriz (Godawa, 2016: 3). Filmin kahramanı olan Na'vi halkının dünya görüşü ve inanışları bakımından Pagan inanışlara daha uygun hareket ettikleri görülmektedir. Filmdeki temaların Paganizmin üç temel inancı olan Animizm, Panteizm ve Politeizme uygun olduğu görülmektedir (Godawa, 2016:3).²

Canlıların ışınması, Avatarların havaya doğru yükselme, yere doğru alçalma yönündeki hareket devinimlerinin Sanskritçede ava; aşağı ve tar; çıkış anlamına gelen sözcüklerin birleşimiyle uyumludur. Benzer şekilde filmde canlıların birbiriyle, diğer canlılarla ve tabiatla olan iletişimlerinde dokunma, dahil olma ve birleşme şeklindeki ritüellerinin Hinduizm felsefesinde yer alan "veda'nın gökyüzünden yeryüzüne; havadan, ateşten, sudan veya topraktan olana inmesi ve ona dahil olması" anlayışıyla örtüştüğü görülmektedir. Sinema teknikleri açısından ise Avatarların mavi, şeffaf ve ışıldayan vücutları iletişimde ve algıda dolaysızlığa bir gönderme olarak okunabilir. Tenin şeffaflığı karşıtlık ve çarpıtmalar filmde insana ulaşmanın bir aracı olarak kullanılmaktadır.

² Animizm: Bütün varlıkların ve evrenin bir ruh taşıdığına dair inanıştır. Politeizm: Birçok tanrının var olduğu ve her birinin doğanın ve yaşamın çeşitli yerlerine yön verecek işlevleri olduğuna yönelik inanıştır. Panteizm: Dünyada insanlar da dâhil olmak üzere canlı cansız her şeyin tanrının tezahürü olduğuna yönelik inançtır (Godawa, 2016: 2).

Elsaesser ve Hagener göre (2011: 16) Her sinema tarzı (ve film kuramı) bir ideal izleyici tahayyül eder. Bunun sonucunda, izleyici (-nin bedeni) ile perdedeki görüntü (-ünün özellikleri) arasında belirli bir ilişki olduğu varsayılır. Bu bağlamda sinema bir ten ve organ olarak tasarlanır.

Üç boyutlu dijital animasyon teknolojisiyle kurgulanan Pandora gezegeni normal bir filmdeki mekân kurgusunun çok ötesinde bir özgünlüğe sahiptir. Sinema sanatı kendi gerçekliğini yaratmak için kendi sinemasal zamanını ve mekânını oluşturur. Bu bağlamda filmdeki teknolojik öğeler bu algının oluşmasını büyük ölçüde desteklemektedir (Ormanlı, 2010). Film yapımcıları sinemanın teknik imkânları olan kurgu, montaj, hızlı ve yavaş çekim, alçak ve yüksek kamera açılarının kullanımı, filmin üç boyutlu dünyadan iki boyutlu yüzeye dönüşümü gibi imkânlardan yararlanılmaktadır. Yapımcılar dünyanın benzersiz- spesifik olarak filme özgü- bir görünümünü sunabilirler (Buckland, 2013: 23).

Filmde iki ana görsel alan bulunmaktadır; biri bitki ve ağaçlarla kaplı orman, diğeri ise gökyüzü ve gökyüzündeki objeler ve canlılardır. Filmde kullanılan özel kameralar ve animasyon teknikleri ve yazılımları üç boyutlu etkiyi desteklerken, bazı kareler tamamen üç boyutlu olarak oluşturulmuştur (Ormanlı, 2010: 105). Pandora gezegenin mekânsal kurgusunda önemli bir öğe olan Eywa canlıların birbirleriyle iletişimini ve hayatın kaynağını sağlayan kutsal ağaç olarak tasarlanmıştır. Eywa'nın enerjinin dağıtıcısı ve sahibi olarak yansıtılması Pagan inancındaki bütün canlıların ve evrenin bir ruha sahip olduğu inancıyla uyumludur. Filmde Na'vi halkının yaşamsal alanı olarak kurgulanan Pandora Gezegeni insanoğlunun yaşadığı ve tasavvur ettiği dünyadan farklı, bakir ve gizem doludur. Yönetmen, bu tasarım aracılığıyla henüz deneyimlenemeyen, insan algısını çarpıtan ya da insanın mekan algısının sınırlarının dışına çıkan mekânsal imgelerle, insanoğlunun mekan deneyimi kavramına yeni ufuklar sunmaktadır (Beşişik, 2013: 110).

Pandora'nın merkezine yerleştirilen Eywa (hayatın kaynağı ağaç) Na'vi halkı için yaşamsal olana gönderme yaparken, insanoğlu için ise Baudrillard'ın (2008: 59) doğal dünya modern insan ilişkisi bağlamında vurguladığı üzere simgesel düzlemde karşılık veremediği bir alanı tanımlamaktadır. İnsanoğlunun simgesel düzlemde karşılık veremediği bu dünyaya karşı tutumu ise meydan okuma, sömürme ve ele geçirme yönünde bir eğilimdir (Baudrillard, 2008: 60). Bu açıdan İnsanoğlunun Na'vilere ve Pandora'ya yönelik tutumunu yer almadığı dünyaya karşı teknolojik bir savaş olarak da niteleyebiliriz. Na'vi halkının yaşam alanlarını her türlü teknolojik imkânlarla donatılmış savaş araçlarına karşı savunmalarını ise doğal olanın teknolojiye, sömürüye ve alet yapan insana yönelik bir başkaldırısı olarak yorumlayabiliriz.

5.2 İnsanın Doğayla İlişkisinde Teknolojinin Belirleyici Etkisi

Filmdeki doğa dünyası kendine özgü akli ve ruhu bulunan bir cisimler dünyası olarak kurgulanmıştır. Yönetmen insanın teknoloji aracılığıyla yabancılaştığı doğaya yönelimini Na'viler ve insanın doğaya yönelişindeki zıtlıklar üzerinden aktarmaktadır. Bu açıdan insanoğlunun doğaya yönelme biçimi 'doğayı sömürme' ve 'doğayı değerlendirme' şeklinde iki eğilim şeklinde ortaya çıkmaktadır. Na'vilerin yönelimi ise dolaysız ve ölçülüdür. Filmde yansıtıldığı haliyle doğayla derin bir iletişim halinde olan Na'viler doğaya bağlı bir şekilde yaşamakta, ona minnet duymakta, ondan gerektiği gibi yararlanmaktadırlar (Ramadhon, 2011).

Teknolojiyle donanmış insan karşısında doğal ama mükemmel bir biosistem olarak Pandora Gezegeni ve Na'viler bulunmaktadır. Bu bağlamda insanoğlu çevresiyle iletişimde teknolojinin aracılığına ve belirleyici etkisine maruz iken, Na'viler dolaysız, aracasız ve derin bir iletişim süreci gerçekleştirmektedir. Postman (2012) ve McLuhan'ın (2012) tarif ettiği haliyle Na'viler birbirleri ve yaşamsal alanlarıyla iletişimde teknolojinin belirleyiciliğinden etkilenmemektedir. İnsanoğlunun müdahalesi ise var olan doğayı bütün yönleriyle yalnızca sömürmekle kalmayıp dâhil olduklarıyla birlikte başka bir boyuta indirgeyecektir. Teknolojinin dâhil olduğu ortam yeni ve farklı bir boyuta geçişi içermektedir (Postman, 2012).

Na'vilerin doğada varoluş şekilleri McLuhan'ın (2012), tarif ettiği haliyle 'teknolojik ortama katılma ve ona bağlı' olma anlayışının zıttı olarak 'doğal dünyaya katılma ve ona bağlı olma' şeklindedir. Tersinden bir okumayla teknoloji yoğunluklu ve istilaya uğramış bir Pandora Gezegen'inde ise aslında kendilerine ait olmayan bir doğaya benzer şekilde katılmak ve ona bağlı olmak zorunda kalacaklardır. Çünkü bu doğa artık Postman'ın

(2012) Teknopoli kitabında vurguladığı üzere başka bir dünya olmuştur. Çerçevenin değişmesi, üzerimizde eşsiz bir algı kapasitesi bırakır. Herhangi bir duygunun uzantısı düşünce ve davranış şeklimizi, bir başka deyişle dünyayı algılama şeklimizi değiştirir bu algı kapasitesi değiştiğinde insanlar da değişir (McLuhan, 2012: 41).

	İnsanoğlu	Na'vi Irkı
İletişim türü	Dolaylı iletişim	Yüz yüze iletişim
İletişimde kullanılan araçlar	Çoğunlukla teknolojik aletler	Çoğunlukla vücut uzuvları ve yüz yüze iletişim
Referans çerçevesi	İnsanların birbiriyle iletişimi Referans çerçevesi iletişim sürecini anlamlandırmaya tam olarak uygun değildir. İletişim dolaylı yollardan ve teknolojik araçlar üzerinden yapılmaktadır. Sık sık iletişim kazaları yaşanmaktadır.	Na'vi lerin birbirleriyle iletişimi Referans çerçevesi Pandora Gezegenini anlamlandırmaya uygundur. Na'viler birbiriyle iletişiminde bütün kodları anlamlandırabilecekleri ortak bir yaşam alanına ve referans çerçevesine sahiptir.
	İnsanların Na'viler ile iletişimi Na'vilere gönderilen mesajlar Na'vi Irkının referans çerçevesine uygun değildir. Na'viler tarafından gönderilen mesajların kod açılımı yapılamamaktadır Pandora Gezegen'indeki iletişim ve ilişki düzlemini kendi referans çerçevesi içinde anlamlandırma ve bu dünyaya simgesel bir karşılık verememe sorunu yaşamaktadır.	Na'vilerin İnsanlar ile iletişimi Kültürel yapı, dil, eğitim ve yaşam şekli bakımından farklılık arz etmektedir. İnsanlar tarafından gönderilen mesajların kod açılımı yapılamamaktadır.

Tablo 1: Avatar Filminde Na'vi ve İnsanoğlunun İletişime Geçme Biçimlerinin Karşılaştırılması

5.2.1. İnsanoğlunda İletişim Biçimleri

İnsan diğer insanlarla, Na'viler ve doğayla genellikle dolaylı yollardan ve teknolojik aygıtlar üzerinden iletişim kurmaktadır. Elektrik devreleri üzerinden yürütülen iletişimde kulaklıklar, telsizler, bilgisayar ekranları ve uydu bağlantıları birer elektrik devresi olarak insanın merkezi sinir sisteminin uzantısı gibi (McLuhan, 2012: 40) konumlanmaktadır. Teknolojinin belirleyici etkisi altında kalan insan bu iletişim düzleminde gerçek muhatapları olan diğer insanlar, Na'viler ve doğayla değil adeta teknolojik araçlarla iletişim kurmaktadır. Bu iletişim düzleminde Pandora Gezegen'indeki iletişim ve ilişki düzlemini kendi referans çerçevesi içinde anlamlandırma ve bu dünyaya simgesel bir karşılık verememe sorunu yaşamaktadır. Teknolojik iletişim araçları olmadan mevcut dünyayı algılama, tasvir etme, anlamlandırma ve açıklama sorunu yaşamaktadır. Böylece Boudrillard'ın doğal dünya karşısında insanın içine düştüğü kaygıdan kurtulma arayışının bir yansıması olarak Pandora Gezegen'inin doğal dünyası yerine teknolojik dolaplar çevirerek kendi elleriyle oluşturdukları, denetim altına alınabilen bir evren oluşturma arayışına girmektedir (Boudrillard, 2008). Başka bir deyişle İnsanoğlu doğası tüketilmiş ve kıymeti bilinmemiş dünyanın yerine ikame edilecek yeni, saf, zengin ve sınırsız bir güç kaynağı bulmanın ölçsüz sevincini, şaşkınlığını yaşamaktadır. Elindeki teknolojik ve kültürel olanaklara dayanarak bu güce sahip olmayı kendisi için meşru bir hak olarak görmektedir.

Görsel 1: İnsanların teknolojiyle/ teknoloji aracılığıyla iletişimi

5.2.1 Na'vilerde İletişim

Avatar filminde işlenen önemli unsurlardan biri de Na'vilerin ve Pandora Gezegen'inde bulunan canlıların birbiriyle, doğayla ve insanlarla kurdukları iletişimidir. Pandora Gezeni'ndeki canlıların doğrudan iletişim kurarak, iletişimde derinliği artırdıkları görülmektedir. Canlıların harekete geçmek ve enerji dönüşümünü yakalamak için birbirine dokunması, vücut eklemleri aracılığıyla bağlantıları, aracsız iletişime gönderme yapmaktadır. Örneğin Na'vi halkı filmin kahramanı Jake'in topluluklarına kabulü sırasında birbirlerinin ellerini tutarak bir çember oluşturmaktadır. Ellerin birbirine kenetlenmesi birliklerini sembolize eden bir ritüel ve bütünleşme işaretidir (Godawa, 2016: 4).

Görsel 2: Na'vi'lerin doğayla iletişimi

Görsel 3: Na'vilerde sosyal iletişim

İletişimde derinlik için insanın çevreyle iletişiminde kendi vücudunun bir uzantısı olarak el, göz, kulak, ten gibi araçları çoğaltması gerekmektedir. McLuhan'ın (1964) 'araç mesajdır' anlayışı bağlamında iletişime geçme biçimi ve iletişimde kullanılan araçlar iletişimin derinliğini ve etkisini belirlemektedir. Bu bağlamda Pandora halkının iletişim biçiminin aracsız olması iletişimde derinliği artırmakta ve Na'vi ırkı arasında iletişim kazalarının oluşmasını engellemektedir. Na'vi halkı ejderha at karışımı bir yaratığı vücutlarından bir bağlantıyla kullanmaktadır. Bu sayede simbiyotik iletişime geçerek bu varlıklarla mükemmel uyum sağlamaktadırlar. İleri teknolojik imkânları kullanan insanoğlu ise iletişimde teknolojinin sınırları içinde aracılı iletişimle ve iletişim kazalarıyla baş başa kalmaktadır. 'Araç, insanın uzantısıdır' anlayışı çerçevesinde iletişimde içerik aracın sınırlayıcılığına maruz kalmıştır. Bu da doğrudan iletişimin önünü kesmiş ve insanlar mesajın gerçekten ne olduğunu unutmuştur.

Sonuç

Avatar filmi kullandığı özel efektler, taşıdığı politik ve dini temalar bakımından bir kült film olarak nitelenebilir. Filmin düşünsel alt yapısı farklı inanç ve kültürlerin karışımından oluşmakla birlikte temelde Paganizmin postmodern bir yorumu olarak tanımlanabilir. Sinemanın teknik imkânları ve teorilerinden faydalanan yönetmen mekânların kurgulanışı, sahneler, söylemler ve efektler üzerinden insan zihnine ulaşarak sinema üzerinden doğa insan ilişkisi üzerine seyircide bir deneyim oluşturmayı amaçlamıştır.

İnsanoğlunun doğaya yönelimi dini ve kültürel duruşundan etkilenerek, teknolojik ve politik gelişmelere bağlı olarak şekillenmiş ve dönüşüme uğramıştır. Bu olgulardaki değişim insanın doğaya yönelimini ve algılama biçimini de zorunlu olarak değiştirmiştir. Bir doğanın içinde var olan insandan doğaya egemen olan insana, canlı ve bütüncül doğadan mekanik edilgen doğaya geçiş yaşanmıştır.

İnsanoğlu ve Na'vilerin doğaya yönelme biçimlerini iki temel etmenin belirlediği görülmektedir. Bunlardan birincisi doğaya yükledikleri düşünsel ve pratik anlam ikincisi ise doğayla iletişim kurma biçimleridir. İnsanoğlunun doğaya yönelim biçiminin düşünsel alt yapısı kapitalist ve onu tüketmeye yönelik bir anlayışa sahiptir. Bu anlayış aynı zamanda insanın yaşamsal pratiklerinin ve doğaya yönelme biçiminin tarihsel süreç içinde uğradığı dönüşümün bir sonucudur. Na'vilerin doğaya yönelme biçimi ise ondan faydalanma ve yaşamsal bir alan olarak doğayla birlikte var olma biçimindedir. Na'viler açısından doğaya yönelmenin pratik ve düşünsel zemini sabittir, tarihsel süreç içinde değişime uğraması mümkün değildir. Çünkü Na'viler alet yapan hayvan olarak konumlanmamışlardır. Na'viler tıpkı ilkel insanlar gibi var oldukları doğadan faydalanmakta ve bu doğanın içinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

İnsanoğlunun doğaya yönelim biçimini belirleyen ikinci etmen ise teknoloji aracılığıyla iletişimdir. Alet yapan bir hayvan olarak insan, çevresiyle iletişim kurmak için teknolojiyi kullanmaktadır. Teknolojinin belirleyici etkisi altında kalan insan bu iletişim düzleminde gerçek muhatapları olan, diğer insanlar, Na'viler ve doğayla değil, gerçekte teknolojik araçlarla iletişim kurmaktadır. Bu açıdan Pandora Gezegenindeki iletişim ve ilişki düzlemini kendi referans çerçevesi içinde anlamlandıramama, yabancı olduğu bu dünyaya simgesel düzlemde karşılık verememe sorunuyla karşı karşıyadır. Teknolojik iletişim araçları olmadan mevcut dünyayı algılama, anlamlandırma, yorumlama ve anlatma sorunu yaşamaktadır. Böylece Boudrillard'ın doğal dünya karşısında insanın içine düştüğü kaygıdan kurtulma arayışının bir yansıması olarak Pandora Gezegeni'nin doğal dünyası yerine teknolojik dolaplar çevirerek kendi elleriyle oluşturdukları, denetim altına alınabilen bir evren oluşturma arayışına girmektedir (Boudrillard, 2008).

Teknolojiyle donanmış insan karşısında doğal ama mükemmel bir simbiyotik ilişkiler sistemi olarak Pandora Gezegeni ve teknoloji yoksunu ilkel Na'viler bulunmaktadır. İnsanoğlu çevresiyle iletişimde teknolojinin aracılığına ve belirleyici etkisine maruz iken, Na'viler dolaysız, aracısız ve derin bir iletişim süreci gerçekleştirmektedir. Na'vilerin ortamda varoluş şekilleri McLuhan'ın (2012), tarif ettiği haliyle 'teknolojik ortama katılma ve ona bağlı olma' anlayışının zıttı olarak 'doğal dünyaya katılma ve ona bağlı olma' şeklindedir. Tersinden bir okumayla teknoloji yoğunluklu ve istilaya uğramış bir Pandora Gezegeninde ise aslında kendilerine ait olmayan bir doğaya benzer şekilde katılmak ve ona bağlı olmak zorunda kalacaklardır. Çünkü bu doğa artık Postman'ın (2012) Teknopoli kitabında vurguladığı üzere başka bir dünya olmuştur.

Kaynakça:

Aysevener K (2003). "İnsan ve Doğa İlişkisi Üzerine", Felsefe Dünyası, (1) 37, 63-72.

Boudrillard, J (2008). *Karnaval ve Yamyam*, Oğuz Adanır (Çev), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Boudrillard, J (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*, Oğuz Adanır (Çev), Ankara: Doğu Batı Yayınları

Baylan, E. (2010). "Doğaya İlişkin İnançlar, Kültür ve Çevre Sorunları Arasındaki İlişkilerin Kuramsal Bağlamda İrdelenmesi", Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi. 1 (2), 68-74

- Beşışık, G. (2013). Sinema ve Mimarlıkta Mekan Kurgusu ve Kavrayışı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Buckland, W. (2013). *Sinemayı Anlamak*, Tufan Göbekçin (Çev), İstanbul: Optimist Kitap
- Doğan, İ. (2005). İbni Sina'nın Doğa Felsefisi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elsaesser, T ve Hagener, M. (2014). *Film Kuramı*, Berhan Soner-Barış Yıldırım (Çev), Ankara: Dipnot Yayınları
- Erdönmez, M.E ve Akı, A. (2005). "Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 67-87
- Eriş, U. (2001). "Çevrenin ve Mekanın İletişime Etkisi", Kurgu Dergisi, Sayı 18, 311-324
- Godawa, B (2016). "Science and Faith at The Movies: Avatar, The Biologos Foundation", https://biologos.org/uploads/static-content/science_and_faith_movies_3.pdf, Son Erişim Tarihi: 10 Eylül 2017
- Horkheimer, M (2016). *Akıl Tutulması*, Orhan Koçak (Çev), İstanbul: Metis Yayınları
- İri, M (2011). *Sinema Araştırmaları: Kuramlar, Kavramlar, Yaklaşımlar* (der: Murat İri) içinde, Erken Dönem Sinema Kuramcıları- Münsterberg, Pudovkin, Eisenstein, Arnheim, 1-7, İstanbul: Derin Yayınları
- McLuhan, M ve Fiore, Q (2012). *Medya Mesajı, Medya Masajıdır*, İlke Haydaroğlu(Çev), İstanbul: MediaCat
- Ormanlı, O (2010). "Tasarım ve Teknoloji Olguları Bağlamında "Avatar" Filminin Çözümlemesi", Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı 6, Aralık 2010, 95-109
- Özcan, S.(2016)"İslam'da Çevre Tasavvuru", https://www.academia.edu/8576917/%C4%B0SLAMDA_%C3%87EVRE_TASAVVURU, Son Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016,
- Pare, J (1998). *İletişim Aracı Mesajın Kendisidir, İletişim ve Yabancılaşma Yazılı Kültürümüzde İlkler*, İçinde İsmail Doğan (editör), İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Ramadhon, R (2011). An Analysis of Environmental Issues Using Ecocrticism in James Cameron's Film Avatar, Unpublished M.A Thesis, Universitas Islam Negari, Syarif Hidayatullah Jakarta.
- Sennett, R. (2011). Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir, Tuncay Birkan (Çev), İstanbul: Metis Yayınları
- Sözen, M (2008). "Türk ve İran Kültüründe Bedenin Yeniden Sunumu ve Bunun Sinemadaki Yansımaları", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl 2008, Cilt 20, 111-133
- Teber, S. (2013) Doğanın İnsanlaşması, İstanbul: Say Yayınları
- Uzunali, G (2015). Zeki Demirkubuz Filmlerinde Mekan Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yücer, M ve Yılmaz, S (2012). "Şeriat ve Tasavvuf Bağlamında Din-Çevre İlişkisi Üzerine bir Değerlendirme", Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi (1) 4, 327- 333